

**GENAZINO’NUN MUTSUZLUK ZAMANLARINDA MUTLULUK ROMANI
ÜZERİNDEN 21. YÜZYILDA KADIN, ERKEK VE AİLE**

Safa Enis SAĞLIK* – Özlem ÖZEN**

Öz

Çağdaş Alman edebiyatı yazarlarından Wilhelm Genazino'nun 2009 yılında yayımlanmış Mutsuzluk Zamanlarında Mutluluk romanı, 21. yüzyıl modern toplumunun bir panoramasını vermekte, modern kentli bireyi, modern çağın açmazlarını ve onun bireyi sürüklediği anlamsızlıkları hikâye etmektedir. Çağın gerçekçi bir tasvirini yapan, insanlar arası ilişkileri ve hâkim yaşayış tarzını gözler önüne seren böyleleri bir eser üzerinden yürütülen bu çalışmada, erkek egemen kapitalist sistemin kadına ve erkeğe biçtiği roller; kadının erkek karşısındaki konumu, modern çağdaki kadın-erkek ilişkileri ve burjuva kapitalist dünyanın en küçük toplumsal ve ekonomik birimi olarak aile kurumunun mevcut durumu ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda materyalist bir bakış açısı benimsenerek hareket edilmiş ve romanda ana kahramanlar Wahrlich ve Traudel aracılığıyla yansıtılan toplumsal cinsiyet rollerinin, kadın ile erkeğin birbirlerine, aile kurumuna ve çocuk mefhumuna bakışının doğru bir çözümlemesini yapabilmek amacıyla, tüm bunların kaynağını aldığı tarihsel ve toplumsal koşulların izi sürülmüştür. Feminist eleştiri yönteminin ilkelerine de başvurularak yürütülen çalışma neticesinde, modern çağın toplumsal cinsiyet rollerinin eski çağlardan bugüne değin süregelen ekonomik üretim süreçlerine bağlı olarak şekillendiği ve tıpkı toplumsal sınıflar arasında olduğu gibi bir tahakküm ilişkisini içerisinde barındırdığı gösterilmiştir. Erkek üstünlüğüne dayalı olan bu ilişki, kadın bedeninin fetişleştirilmesi, kadının yanlış bilinçlenmesi, maddi üretim ve yeniden üretim süreçlerinde kadının köleleştirilmesi gibi

---

Date Received (Geliş Tarihi): 05.10.2023

Date Accepted (Kabul Tarihi): 19.12.2023

DOI: 10.58306/wollt.1371889

* Doktora Öğrencisi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Karşılaştırmalı Edebiyat Anabilim Dalı (Eskişehir, Türkiye), e-posta: saglikenis@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2498-2323.

** Doç. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü (Eskişehir, Türkiye), e-posta: ozlemerganozen@gmail.com, ORCID: 0000-0003-2163-8823.

bazı temel özelliklere sahiptir ve modern çağa ayna tutma vazifesi gören romanda tüm bunların yansımalarını görmek mümkündür.

Anahtar Sözcükler: *Ataerki, kapitalizm, toplumsal cinsiyet, kadın, aile*

**ON GENAZINO'S NOVEL *DAS GLÜCK IN GLÜCKSFERNEN ZEITEN*:
WOMAN, MAN AND FAMILY IN THE 21st CENTURY**

Abstract

The novel Das Glück in glücksfernen Zeiten published in 2009 by contemporary German writer Wilhelm Genazino provides a panorama of 21st century modern society. It narrates the modern urban individual, the dilemmas of the modern age, and the meaninglessness into which individuals are drawn. The paper, centered on such a novel that depicts a realistic view of the age, aimed to reveal the roles of women and men in the patriarchal capitalist system, the status of women as compared to men, the relationship between women and men in the modern age, and the current state of the family as the smallest social and economic institution of bourgeois capitalism. In this study, conducted through the main characters of the novel, Wahrlich and Traudel, gender roles in the modern age, the views of women and men toward each other, and their attitudes toward the family institution and child-rearing were analyzed. This analysis was carried out with materialistic approach by tracing historical and social conditions that underlie all of these subjects. Feminist criticism method was also adopted in the analysis to ensure accurate conclusions. Consequently, it was found out that the gender roles in the modern age are shaped by the relations of economic production dating back to ancient times, and these roles contain a relationship of domination, just like among social classes. This relationship, which is based on male dominance, has some fundamental characteristics such as the fetishization of the female body, false consciousness among women and the enslavement of women in the processes of material production and household production, and examples of all these aspects can be found in the novel which reflects the facts of the modern age.

Keywords: *Patriarchy, capitalism, gender roles, female, family*

1. Giriş

Edebiyat özünü toplumdan aldığı için toplumsal bir üründür. Bir edebiyat eserini yalnız kendi sınırları içerisinde ele almak, onu yazardan ve içinden çıktığı tarihsel ve toplumsal koşullardan koparmak olacaktır. Oysa genelde edebiyat eseri, özeldense roman, daima yazarından, yazıldığı çağdan, ait olduğu ya da sözünü ettiği toplumdan ve kültürden izler taşır. “Gerçeklik romanın içkin bir özelliği”dir (Adorno, 2018: 40). Dolayısıyla bir edebiyat incelemesi de bu gerçekliğe yönelmeli, toplumsal bir incelemeyi içermelidir. Bu çalışmada incelenmek üzere seçilen, çağdaş Alman yazar Wilhelm Genazino’nun 2009 yılında yayımlanmış *Mutsuzluk Zamanlarında Mutluluk* romanı, işte bu düşünceden hareketle ele alınacaktır. 21. yüzyıl modern toplumunun genel bir panoramasını çizen ve çağın gerçekçi bir anlatımını sunan eser üzerinden, günümüz üretim süreçlerinin ve yaşam tarzının bireyi sürüklediği anlamsızlıklar ağı, erkek egemen bir yapı olan burjuva kapitalist düzenin kadın ve erkek cinslerine biçtiği roller, kadının erkek karşısında nasıl konumlandırıldığı, genel olarak çağın kadın-erkek ilişkileri, kadın ile erkeğin birbirine, aile kurumuna ve çocuk mefhumuna bakışı meseleleri çözümlenmeye çalışılacaktır. Söz konusu meseleleri çözümlenmeyi sağlamak amacıyla çalışmada materyalist bir anlayış ve feminist eleştiri yönteminin ilkeleri benimsenecektir.

Feminist edebiyat eleştirisi, 1960’lı yıllarda Anglosakson dünyada ve Fransa’da, “toplumsal ve siyasal bir savaşım olarak yeniden canlanan genel feminist hareketin edebiyat alanına da kaydırılması sonucu” (Moran, 2016: 249) ortaya çıkmıştır. Temel olarak kadının toplumdaki konumunun, maruz kaldığı baskı ve sömürünün edebiyattaki yansımalarına odaklanır. Bu baskı ve sömürünün ortadan kaldırılması ve kadının ezilen bir sınıf olmaktan kurtulması, erkek egemenliğin ve erkek egemen bir sistem olan kapitalizmin ortadan kaldırılmasına bağlı olduğundan, kadın mücadelesi “kaçınılmaz bir şekilde siyasal ve dolayısıyla sınıf mücadelesini de inşa eden bir şeydi[r].” (Mojab, 2018: 33) Şu durumda denebilir ki, feminizm, insanlık tarihini bir sınıf mücadeleleri tarihi olarak okuyan (Marx ve Engels, 2021: 49) Marksizm olmadan, Marksizm de yerleşik düzenin yapı taşlarından olan patriyarkanın yıkılması için savaşım veren kadın mücadelesi olmadan var olamaz.

Marksizm, toplumsal yaşayış biçimlerinin sürekli değişimini savlamakta ve söylendiği üzere insanlığın bugüne kadarki tarihini sınıf savaşım tarihi olarak görmektedir. Bugün gelinen noktadaysa müesses burjuva kapitalist düzen, bu savaşımı tamamıyla yalınlaştırmış, toplumu yalnız ezen ve ezilenden ibaret iki kutba ayırmıştır. Feminizm ise kadının erkek karşısındaki ikincil konumundan kurtulmasını, tamamen ve her koşulda cinsiyet eşitliğinin sağlanmasını savunmaktadır. Kadını bu ikincil konuma mahkûm eden, çağlardan beri süregelen erkek egemen yapıdır. Ve erkek egemenlik ile burjuva kapitalizmi birbiriyle iç içe ve birbirinin güvencesi olarak varlıklarını sürdürmektedirler.

Nasıl ki erkek egemenlik burjuva kapitalizminin ayrılmaz bir parçası ve burjuva kapitalizmi de erkek egemenliğin garantörü ise, Marksizm ile feminizm de birbirinin temel dayanaklarıdır. İşte bu

ikisinin birleşiminden oluşan Marksist feminist anlayış, kadınların gördüğü baskı ve itildiği ikincil konuma erkek egemen burjuva kapitalizminin yol açtığını öne sürer. Marksist feminizme göre kadınların kurtuluşu, “toplumsal üretime katılmalarını gerektirmekte[dir] ve bu nedenle kadınların mücadelesi, sınıf mücadelesinin önemli bir parçası”dır (Kolektif, 2019: 53).

Marksist feminist anlayışın en temel kaynaklarından olan 1884 tarihli *Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni* adlı eserinde Engels, her şeyden evvel, toplumun başlangıcında kadının erkeğin kölesi olduğu düşüncesinin 18. yüzyıl aydınlanmasından bugüne kalmış hatalı bir düşünce olduğunu, gerçekte ilkel toplumlarda kadının özgür olmanın da ötesinde saygın bir konumda bulunduğunu, yabancı dönemde soyun kadın yanlı ilerlediğini ve kadın egemenliğinin geçerli olduğunu ortaya koymuştur (2021: 35).

Fakat ekonomik yaşam koşulları geliştikçe, üretim ve geçim araçlarını elinde bulunduran erkek güçlenmiş, kadının kontrolündeki ev içi yeniden üretim önemsiz bir işten ibaret olup çıkmış ve bu durum gitgide erkeği kadın üzerinde söz sahibi kılmıştır. Buna bağlı olarak soy yapılanması da erkeğin ve erkeğin çocuklarının lehine değişmiş, analık hukuku yerini babalık hukukuna bırakmıştır (Engels, 2021: 43). Engels, analık hukukunun yıkılmasını, “kadın cinsinin dünya tarihindeki yenilgisi” (2021: 44) olarak nitelendirir.

Ekonomik yaşam eski çağlardan modern çağa doğru ilerledikçe belli başlı bazı aşamalardan geçmiştir: Önce hayvancılık gelişmiş, sonra çiftçilik ve zanaat ortaya çıkmış, üretimin hızlanıp artması da ürün fazlalığını ve nihayet meta alışverişini, yani ticareti yaratmıştır. Bu süreçte kadınlar, “çocuk doğurmanın ve yetiştirmenin getirdiği yük, onları düşük teknolojili, eve yakın ve yarı zamanlı çalışma biçimleriyle” (Faulkner, 2021: 35) kısıtladığından, yeni gelişen üretim süreçlerine katılım sağlayamamış ve üretim araçlarının hâkimi olan erkek söz konusu üretim fazlalığının da sahibi olmuştur. Erkeğin zenginliği ve gücü, ortaklaşmacılık ile anaerkinin karşısına özel mülkiyeti ve ataerkiyi çıkarmıştır. Ekonomik yaşam koşullarının bu gelişim çizgisine koşul olarak ortaya çıkan daha fazla iş gücü ve değişim değeri ihtiyacı da köleliği ve parayı dünya sahnesine taşımış, nihayetinde toplum sömüren ve sömürülen olarak, ezen ve ezilen olarak iki ayrı sınıfa bölünmüştür. Elbette toplumsal cinsiyet ilişkileri ve aile kurumu da bundan nasibini almış ve erkek ile kadın arasında da bir ezen-ezilen ilişkisi vuku bulmuştur. Marx ve Engels, *Alman İdeolojisi*'nde, maddi üretim araçlarını elinde bulunduranların, zihinsel üretim araçları üzerinde de denetim kurduğunu, böylece maddi üretim araçlarından yoksun olanları hem maddi hem de düşünsel olarak kendilerine tabi kılabildiğini belirtir (2013: 52). Bu tez, ekonomik koşullardaki değişime paralel olarak cinsiyetler arasında ve aile kurumunda oluşan tahakküm ilişkisinin normalleştirilmesine, burjuva kapitalizmi tarafından gizliden gizliye bu tahakküm ilişkisinin insanlığın başlangıcından bu yana geçerli olduğu düşüncesinin yayılmasına ve kitlelere kabul ettirilmeye çalışılmasına (hatta hem erkekler hem kadınlar arasında büyük oranda kabul ettirilmiş olmasına) bakılarak doğrulanabilir.

Yine bu kapsamda Engels, bu tahakküm ilişkisinin mikro örneğini sunan aile kurumuna eğilir ve Batı dillerinde “aile” anlamına gelen *familia* sözcüğünün bile esasen Romalılarda “bir adama ait kölelerin toplama” (2021: 44) anlamında kullanıldığını ortaya koyar. Buna ilave olarak Marx da modern biçimiyle ailenin, toplumda ve devlette görülen kölelik sisteminin minyatür hâlini içinde barındırdığını söyler (akt. Engels, 2021: 45). Çünkü yerleşik düzenin kadına biçtiği rol, büyük oranda ev içi ile sınırlı ve erkekten aşağı, dolayısıyla ikincil bir roldür. Bunu kırmanın yolu ise kadının ev dışı (toplumsal) yaşamda güçlenmesinden geçmektedir. Endüstri ile birlikte kadının üretim süreçlerine katılımı, toplumsal ve kültürel yaşama dahil gerçekleşmeye başlamışsa bile bu bir taraftan kadının da üretim süreçlerindeki sömürü düzeninin bir parçası olmasına yol açmış, diğer taraftan erkeğin aynı ölçüde ev içi yeniden üretime ve çocuk yetiştirmeye katılımı sağlanmamıştır. Böylece kadın yalnızca kendi kısmi özgürlüğünden (emeğe yabancılaşmak bağlamında görece bir yabancılaşmamışlıktan) bir adım daha uzaklaşmış ve tabiri caizse iş yaşamı ve ev yaşamı olmak üzere iki yaşam birden sürdürme zorunluluğu ile karşı karşıya kalmıştır. Dolayısıyla sanayi toplumunda da ataerkinin hâlâ en kuvvetli biçimiyle egemenliğini sürdürdüğünü ve sanayi kapitalizminin kadını özgürleştirmekten uzak olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. “[İ]ki ana kurtuluş projesi”ni (Mojab, 2018: 15) birleştiren Marksist feminist anlayış ise, geçmişten beri süregelen bu düzene karşı, kadının ve erkeğin kurtuluşu için üretim süreçlerinin ve toplumsal cinsiyet ilişkilerinin yeni baştan tanzim edilmesi gerektiğini öne sürer.

İşte böylesi bir pencereden bir edebiyat eserini ele almak, o eserde yansıtılan cinsiyet rollerini, kadın-erkek ilişkilerini ve buna dayalı tüm olay ve durumları, bunların kaynağını aldığı tarihsel ve toplumsal koşulların izini sürerek açıklamayı gerektirmektedir. Bu çalışmada *Mutsuzluk Zamanlarında Mutluluk* eseri üzerinden yapılmaya çalışılacak olan da tam olarak budur.

2. *Mutsuzluk Zamanlarında Mutluluk* Romanı Üzerinden 21. Yüzyılda Kadın, Erkek ve Aile

Wilhelm Genazino, 1943 yılında Almanya'nın Mannheim kentinde doğmuştur. Almanca, felsefe ve sosyoloji eğitimi almış, farklı gazete ve dergilerde editörlük yapmıştır. İlk romanı *Laslinstraße* 1965 yılında yayımlanmıştır. 1971'den itibaren yaşamını serbest yazar olarak sürdürmeye başlamış ve 2004 yılında Almanca konuşulan ülkelerdeki en büyük edebiyat ödüllerinin başında gelen Georg Büchner ödülüne layık görülmüştür. Yaşamı boyunca ekseriyetle eleştirel gerçekçi bir anlayışı benimseyerek yabancılaşma, kimlik karmaşası, gerçekliğin yitimi gibi konularda pek çok radyo oyunu, tiyatro eseri ve roman kaleme alan yazar, 2018 yılında Frankfurt'ta yaşamını yitirmiştir (Internationales Literaturfestival Berlin, 20.11.2023).

Mutluluğu ve mutluluk arayışını ana izlek olarak kullanan Genazino, eserlerindeki karakterlerin ortak özelliğinin mutluluk konusundaki tembellik olduğunu, onların hep başlarına güzel bir şey gelmesini sabırsızlıkla beklediklerini söyler. Fakat aynı zamanda –kendileri de bizzat birer burjuva ya da küçük burjuva olsalar da– yarattığı kahramanların burjuva mutluluğundan daima şüphelendiklerini, mutluluk için çabalasalar bile mutluluk kendilerini bulunca ona çekinceyle yaklaştıklarını belirtir (*Salzburger Nachrichten*, 21.11.2023). Yazarın 2009 yılında yayımlanan *Mutsuzluk Zamanlarında Mutluluk (Das Glück in glücksfernen Zeiten)* romanının başkahramanı da tam olarak böyle bir karakterdir.

Bu eserde Genazino, 41 yaşındaki Gerhard Wahrlich adlı başkahraman üzerinden –tıpkı diğer eserlerinde de olduğu gibi– modern kentli bireyi, modern çağın açmazlarını, onun bireyi sürüklediği anlamsızlıklar girdabını ve bireyin yabancılaşmasını işler. Roman büyük oranda Wahrlich’in düşüncelerinden, iç monologlarından oluşmaktadır. Bu düşünce ve monologlar ise genelde topluma, kişilere ve çevrede olup bitenlere yönelik gözlem ve analizleri, toplumsal normların ve düşünce kalıplarının reddini, olmak istenen kişi ile hâlihazırda olunan kişi arasında sıkışmışlığın bir dışavurumunu içermektedir.

Ben-anlatıcı diliyle yazılmış romanın anlatıcısı ve başkahramanı olan Wahrlich, felsefe alanında doktora derecesine sahip bir çamaşırhane müdürüdür. On dört yıldır aynı çamaşırhanede çalışmaktadır. Öğrenimini tamamladıktan sonra ne üniversitede ne de üniversite dışında alanına uygun bir iş bulabilmiş, neticede para kazanma zorunluluğundan bir çamaşır servisinde işe başlamıştır. “Üniversiteler kimse tarafından işe alınmayan gereğinden fazla öğrenci yetiştiriyor” (Genazino, 2020: 120) diye düşünür. Olmak istediği kişi başka, olduğu kişi başkadır. Bu açıdan, bugün dünyada ve Türkiye’de pek çok örneği görülen, kendi ilgi ve bilgi alanı dışında çalışmak ve arzuladığı hayattan farklı bir hayat sürmek zorunda kalan insanlardan biridir Wahrlich. Nitekim yazar da, verdiği bir röportajda bunun “bugün neredeyse kitlesel bir kader” (*Salzburger Nachrichten*, 21.11.2023) olduğunu dile getirmiştir. Wahrlich’in birlikte yaşadığı 27 yaşındaki kız arkadaşı Traudel ise onun öğrenimini ve doktor unvanını etkileyici buluyor gibi görünmektedir: “İpe sapa gelmez bilim dallarında, gereğinden çok daha uzun süren öğrenimlerinden sonra bu alanlarda doktora yapmaya karar veren benim gibi binlerce gereksiz uzman olduğunu idrak etmesini sağlamak için defalarca uğraştığım hâlde doktor unvanım Traudel’in gözlerini kamaştırıyor” (Genazino, 2020: 43).

Bir banka çalışanıdır Traudel. Uzun yıllardır Wahrlich ile birlikte yaşayan bekâr bir kadındır. Fakat modern çağın pek çok kitle insanı gibi evlenmek, çocuk doğurmak ve bir çekirdek aile kurmak istemektedir. Wahrlich ise, diğer tüm toplumsal normlardan ve hâkim yaşayış biçiminden olduğu gibi bundan da kaçınmaktadır. Toplumca kabul görmüş bir iddia olan, “kadınların evlilik üzerinden güvencelerinin artması iddiasının bir safсата” (Genazino, 2020: 20) olduğunu düşünmektedir. Ancak safсата dediği bu iddia, aslında insanlık tarihinde maddi üretimin hızlanmasına ve ekonomik koşulların

gelişmesine koşut yükselen ataerkinin yarattığı bir hakikate, onun kadına biçtiği ikincil role dayanmaktadır. Gelişen ekonominin ve üretim araçlarının hâkimi başından beri hep erkek olagelmıştır. Bu sebeple kadın ancak erkeğin yanında yaşamını güvence altına alabilecektir; bu, kadın açısından yaşamın idamesi için zorunlu görünmektedir. 18. yüzyılda baş gösteren sanayileşmeye değin kadının maddi üretim süreçlerinde neredeyse hiç rolü yoktur, dolayısıyla kendi ekonomik özgürlüğü diye bir şey de söz konusu değildir. Traudel'in sözleri bu hakikati gösterir niteliktedir:

Çocuğu olup da evli olmayan kadınlara o zamanlar bekâr anne derlermiş; aşağılayıcı, kötü bir sözmüş. Annem genç kız olunca bu nedenle hemen evlenmek istemiş. Konu çocuk değilmiş aslına bakarsan. Kadınlara yaşamlarını güvenceye almak isterlermiş, hemen hiç birisinin bir mesleği yokmuş, çalışmazmış. Annemin de mesleği yok, bugün bile hâlâ çalışmıyor ama hiç olmazsa anne, eş ve ev kadını; kurtuluş yolu buymuş (Genazino, 2020: 27).

Erkek egemen düzende kadının payına düşen, eş ve anne olmak, erkeğe örtük kölelik etmektir. Çünkü geçim araçları erkeğin elindedir. Şu durumda erkek, kadın üzerinde hâkim duruma gelmiş ve evlilik kadın için bir ekonomik güvence olup çıkmıştır. Evlilikte kadının rolü de erkeğinki karşısında basit bir iş olmaktan öteye geçmeyen ev idaresi ile sınırlı kalmıştır. Engels, bu durumun değişmesi için kadının ekonomik özgürleşmesinin gerekliliğine vurgu yapar:

Özgürleşmesi ancak kadının büyük, toplumsal ölçekte üretime katılabilmesiyle ve ev işini ancak önemsiz ölçülerde üstlenmesiyle mümkün olacaktır. Bu da ancak büyük ölçeklerde kadın emeğine olanak verdiği gibi, bunu açıkça gerektiren ve özel ev işini de gitgide kamusal bir endüstri içinde ortadan kaldırma eğiliminde olan modern büyük endüstri sayesinde mümkün olmuştur (2021: 182).

Ancak bu, ev idaresinde kullanım değeri üreten kadının da ekonomik üretim süreçlerine katılarak değişim değeri üretmesine ve bir meta olarak kendi emeğini satmasına, dolayısıyla da yabancılaşmasına yol açmaktadır. Kadının maddi üretim süreçlerine doğrudan katılım sağladığı günümüz modern toplumlarında, tıpkı Wahrlich'in düşündüğü gibi, evliliğin kadının güvencesi olduğu fikrinin artık geçerliliğini yitirdiğine kani olunabilir. Nitekim, Traudel de bu kanıya sahip olanlardandır. O eski düzenin artık değiştiği, kadınların iş yaşamına, kültürel hayata doğrudan katıldığı ve erkeklerle eşit konuma eriştiği düşüncesindedir. Ne de olsa kadın artık geride kalan yüzyıllarda olduğu gibi –tabiri caizse– erkeğin malı olarak görülmemektedir, tüm mülkiyeti erkeğe ait değildir, ekonomik özgürlüğe, eşit oy hakkına, eşit miras hakkına ya da eşit boşanma hakkına sahiptir artık. Bugün evliliğin bir kısım kadın için bir güvence aracı olmaktan çıktığı doğru olsa da, pek çok kadın için bu geçerli değildir. Ayrıca, tıpkı Traudel gibi pek çok kadın hâlen çağın normlarına, hâkim düşünce yapısına ve yaşayış tarzına uyum sağlama eğilimi göstermekte ve burjuva kapitalizminin en küçük ekonomik birimi olan çekirdek

aile kurmayı istemektedir. Oysa Engels'in söylediği üzere, “[m]odern tekeşli aile kadının açık ya da gizli ev köleliği üzerine kurulmuştur” (2021: 62).

Yine Traudel'e göre artık çocuk yetiştirmek de kadının yaşamını eskisi gibi etkilememektedir. “Artık günümüzde kadınların yaşamlarını çocuk yüzünden değiştirmesi gerekmiyor” (Genazino, 2020: 70) der Traudel. Fakat Wahrlich'in buna cevabı, “Bu söylediğin [...] kadın dergilerinin propagandası” (Genazino, 2020: 71) şeklindedir. Nitekim haklıdır da. Çünkü modern çağda kadın neredeyse erkek kadar üretim süreçlerine katılıyor olsa da temelde erkek egemen düzenin ona biçtiği rol değişmemektedir. Kadın hâlâ “kölelerin kölesi” (Faulkner, 2021: 36) konumundadır: Erkek, üretim süreçlerinin sömürüleni; kadın ise hem üretim süreçlerinin hem de erkeğin sömürülenidir. Erkek kadının iş yaşamına dahil kadar ev içi sürece dâhil olmamakta ve ev idaresi hâlen esas olarak kadının sorumluluğunda görülmektedir. Romandaki şu cümlelerden bu durumun Wahrlich-Traudel çifti için de geçerli olduğu anlaşılır: “Sekiz saat iş ve neredeyse bir saat yolculuktan sonra Traudel'in alışveriş, ev işleri ve akşam yemeği için enerjiyi nereden aldığı benim için bir bilmece” (Genazino, 2020: 14). Çocuk yetiştirme konusunda da aynı durum söz konusudur. Erkek (ya da baba), olsa olsa bir yardımcıdır çoğu zaman. Fakat evin hâkimi odur, kadın ve çocuklar onun gizli köleleridir; Marx'a göre bu aile içi iş bölümü, başkalarının emek gücüne el koymanın bir örneğini ve özel mülkiyetin ilk biçimini temsil eder (Marx ve Engels, 2013: 39). Fromm da Marx ile benzer şeyleri söyler ve evin, ev dışı süreçlerde sömürülse dahi erkeğin kendini güç sahibi olarak, hükmeden olarak duyumsadığı yer olduğunu belirtir: “Burada birey [erkek] kendisini ‘birisi’ olarak duyumsayabilirdi. Kendisine itaat eden karısı ve çocukları vardı, sahnede baş rolü oynuyor saf saf, bu rolü doğal hakkı olarak kabul ediyordu. Toplumsal ilişkilerinde adamdan sayılmayabilirdi, ama evde bir kraldı” (2016: 135). Şu durumda Traudel'in, genelde insanlara, özeldeyse kadınlara herkesin her anlamda özgür ve eşit olduğunu söyleyen egemen ideolojinin düşüncelerini benimsemek anlamında bir yanlış bilinçlilik hâli içerisinde olduğunu söylemek mümkündür. Zira görüldüğü üzere gerçek, Traudel'in düşündüğünden çok farklıdır.

Erkeğin kadın üzerindeki bu tahakkümünün ve kadının ev köleliğinin ortadan kaldırılması içinse, ev idaresinin toplumsal/kamusal bir mesele hâline getirilmesi gerekmektedir. Bunun için de ortaklaşmacı bir yapının tesisine ihtiyaç vardır. Üretim araçlarının özel değil ortak mülk olacağı böylesi bir yapı ile, ev idaresi toplumsal bir endüstri olacak, çocuk yetiştirmek bir kişinin değil tüm toplumun sorumluluğu hâline gelecektir (Engels, 2021: 64). Bu yapı, aynı zamanda sanayileşmenin bir ürünü olan ve ataerkil kapitalist düzendeki en küçük ekonomik birim olma özelliğini taşıyan çekirdek ailenin de bu niteliğinden sıyrılmasını, evliliğin artık hiçbir kadın için ekonomik ve toplumsal yaşama dair tek güvence sayılmamasını ve yalnızca özünde bulunan aşk ve sevgi kaynaklı kurulmasını sağlayacaktır. Fromm, ailenin toplumun ruhunu temsil ettiğini belirtir (2016: 293). Dolayısıyla toplumsal ilişkilerin cisimleştiği en küçük birimdir aile. Bu bağlamda Engels'in *Ailenin Kökeni*'nde yer alan şu ifadeleri dikkate değerdir:

Erkek ailenin içinde burjuvadır, kadın proletaryayı temsil eder. Endüstrileşmiş dünyada, proletaryayı ezen ekonomik baskının özgün karakteri ancak kapitalist sınıfın tüm yasal özel ayrıcalıkları bertaraf edildikten ve iki sınıf arasında tam bir hukuki eşitlik kurulduktan sonra tüm keskinliğiyle ortaya çıkar [...] Bunun gibi, modern ailede erkeğin kadın üzerindeki egemenliğinin kendine özgü karakteri de, iki cins arasında gerçek bir toplumsal eşitlik kurulması zorunluluğu ve bunun tarzının ne olacağı ancak iki cins hukuken tamamen eşit haklara sahip olduklarında günışığına çıkacaktır (Engels, 2021: 62-63).

Bugünün modern dünyasında kadının bu haklara ve toplumsal eşitliğe erişmeyi büyük ölçüde başardığı söylenebilir. Ekonomik ve kültürel alanda kadın erkeklerle neredeyse aynı konuma erişmiş görünmektedir. Fakat şimdi de üretim süreçlerine doğrudan dâhil olarak, tıpkı erkek gibi, “[i]nsanoğlunun kişisel değerini değişim değerine” (Marx ve Engels, 2021: 52) dönüştüren serbest piyasanın, mevcut sömürü düzeninin kölesi hâline gelmiştir. Öyleyse üretim süreçlerinde kadının erkeklerle eşitlendiği noktanın kölelikten başka bir şey olmadığını söylemek yanlış olmayacaktır. Zira gelinen noktada insan, Fromm’un dediği gibi, kendi yarattığı düzenin kölesi olup çıkmıştır:

[İnsan] kendi elleriyle ürettiği ürüne yabancı hale gelmiştir, artık inşa ettiği dünyanın efendisi değildir; tersine, bu kul yapısı dünya onun efendisi olmuştur, insan dünyanın önünde eğilmekte, elinden geldiği kadar onu mutlu etmeye, eğitmeye, düzeltmeye çalışmaktadır. Kendi elleriyle yaptığı şey, Tanrı’sı haline gelmiştir (2016: 132).

İnsanın kendi elleriyle yarattığı kültür ve endüstri tarafından sömürülmesinin örneklerine Genazino’nun eserinde de çokça rastlamak mümkündür. Wahrlich’in çalıştığı çamaşır servisinin patronu, “[i]şçilerinin birçoğunun numaracı üçkağıtçılar olduğuna, kendi sırtından rahat bir yaşam sürdürdüklerine” (Genazino, 2020: 34) inanan bir adamdır. Çalışanlarını gizlice denetlemesi ve fazla mola verip vermediklerini, ikinci kez yemek yiyip yemediklerini ya da başka bir sebeple işten kaytarıp kaytarmadıklarını tespit etmesi için bir elemanını ajan olarak görevlendirmiştir. O ajan Wahrlich’ten başkası değildir. İnsanın özgürlüğünü ondan koparıp alan, yine de ona özgür olduğu yanılgısını veren sömürü düzeninin açık bir örneğidir bu. “Özgürlüğümüz fiiliyat özgürlüğü değil, çene çalma ve hayal kurma özgürlüğü” (Genazino, 2020: 70) diyen Wahrlich de bunun farkında görünmektedir. Sömürüldüğünü, yaşamının ve özgürlüğünün suistimal edildiğini en derininde hisseder:

Kimse bana bir şey yapmadığı hâlde kendimi suistimal edilmiş hissediyorum. Kimse beni suistimal etmediğine göre her zaman suistimal edildiğimi ve bu nedenle de en son suistimal edildiğim olayların farkına varmadığımı düşünüyorum. Bir saniye sonra firmanın bir ajanı olarak fena hâlde suistimal edildiğimi anlıyorum (Genazino, 2020: 39).

Sanayi kapitalizmi insanı son raddesine kadar sömürmekten, ama yine de ona özgür olduğunu söylemekten geri durmaz. Ataerkinin kadın ile ilişkisinde de aynısı görülür. Günümüzde artık kadının toplumsal yaşamda ve ekonomik olarak özgür olduğu ve hukuki açıdan erkek ile tamamen eşit hakları bulunduğu dile getirilmektedir, ancak toplumsal ilişkilere derinlemesine bakıldığında bunun pek de böyle olmadığı görülecektir. “Toplumsal cinsiyet ilişkileri, tüm toplumsal oluşumlardaki temel düzenleyici ilişkilerdir” (Haug, 2018: 49) ve bugün tüm bu düzenleme erkek yanlı şekillenmiş vaziyettedir. Örneğin ekonomik üretim süreçlerinde, aynı mesleği icra etmelerine veya bilgi, beceri, talep gibi ölçütler açısından aralarında fark görünmeyen işler yapmalarına karşın kadınlar erkeklere kıyasla daha düşük ücretler almakta, şirkette küçülmeye gitme gibi bir durum söz konusu olduğunda regl, doğum, annelik gibi unsurlardan dolayı iş devamlılığının aksadığı gerekçe gösterilerek çoğunlukla önce kadınlar işten çıkarılmakta (Tong, 2006: 97-98), evde olduğu gibi iş yaşamında da, toplumsal yaşamın diğer alanlarında da cinsiyete dayalı ayrımcılığa, baskıya, fiziksel veya psikolojik şiddete ve hatta tacize maruz kalmaktadırlar.

Kadına yönelik psikolojik şiddetin bir yansıması, eserde Wahrlich’in ağzından dökülen şu sözlerde açıkça görülmektedir: “Koşullar ne olursa olsun kadının cinsel bir varlık olarak değişmeden kalması şart” (Genazino, 2020: 29). Erkek egemen kapitalist sistemin toplumsal yaşamda kadına biçtiği rolün, onu nasıl gördüğünün bir örneğidir bu. Engels’in belirttiği ve bu alıntıdan da anlaşıldığı üzere kadına yönelik algı, onun “erkeğin zevkinin kölesi” (Engels, 2021: 44) olduğu ve öyle kalmayı sürdürmesi gerektiği yönündedir.

Wahrlich’in yaşlılık konusu üzerinden de kadın bedenine dair bir çıkarımı vardır, ki bu çıkarım da kadına ilişkin toplumsal algıyı yansıtmaktadır: “Tahminime göre erkekler daha bir melankolikler ve vücutlarının bozulmasını, yitirdikleri gençliklerine üzülen kadınlara kıyasla daha kolay kabulleniyorlar” (Genazino, 2020: 35). Bu tespit, toplumda görülen, estetik güzelliğin kadınlar için zorunluluk olduğu kanısının bir izdüşümüdür. Üstelik yalnızca erkekler böyle düşünüyor değildir, modern toplumun kadınları da bu kanıdadır. Konuya ilişkin Karen Horney, erkek egemen dünyada kadınların doyuma ulaşmaları çoğunlukla erkeklerin gönlünü hoş tutmalarına bağlı olduğundan, güzelliğin, cazibenin, erotik çekiciliğin kadın için bir zorunluluk hâline geldiğini ve bu durumun çağdaş kadının kimi tipik özelliklerini belirlediğini ifade eder (1994: 84-85). İşte bunlardan biri, eserde de bir örneği görülen, çekiciliği kaybetmek anlamına gelen yaşlanmaya karşı duyulan korkudur.

Zira ataerkil kapitalist sistem devasa bir “şeyler dünyası” yaratmış, diğer her şey gibi insanları da birer metaya, değişim değerine dönüştürmüştür. Elbette kadın bedeni de bundan nasibini almış ve erotizmi besleyen bir meta, bir tüketim nesnesi hâline gelmiştir. Ataerkil kapitalizm kadın bedenini fetişleştirerek buradan da bir satın alma itkisi doğurmuş, giyim kuşam, makyaj, parfümeri, bronzlaşma gibi başlıklarla kendine yepyeni ticaret alanları yaratmıştır (Baudrillard, 2009: 171-172). Bedenin estetikleştirilmesi ve fetişleştirilmesi çok büyük oranda kadın cinsi üzerinden yürütülse de Baudrillard,

“bedenin estetik/erotik değişim değerine indirgenmesinin bu sürecinin kadını olduğu kadar erkeği de hedef aldığı[nı]” (2009: 174), bunun içinse –iri kasları, geniş omuzları içeren– atletizm söyleminin dayatıldığını belirtir. Erkeklerle ilişkilendirilen kavram ve söylemler, görüldüğü üzere yine güçle ve güce sahip olmayla ilgilidir. Bu yönüyle de kapitalizmin, “kadınların bağımlı konumunu güçlendiren başarısız bir ekonomik sistem”den (Kolektif, 2019: 300) başka bir şey olmadığı bir kez daha açıkça görülmektedir.

Romanda modern çağın erkek cinsinin ve onun düşünce yapısının bir temsilcisi olan Wahrlich’in, kadın-erkek ilişkilerine ve kadının cinselliğine dair bir başka tespiti daha vardır: “Erkeklerin ıstırapı bir kadını sevmeleri ile başlıyor. Onlara zevk ve rahatlama verdiği müddetçe ıstırap akıllarına yatıyor ve ses çıkarmıyorlar” (Genazino, 2020: 64). Wahrlich’in bu düşüncesi, günümüzde erkek nazarında kadının bir öznenen ziyade bir doyum objesi niteliği taşıyor oluşuna iyi bir örnek teşkil etmektedir. Bunun dışında bir kadın veya kadınla kurulan bir ilişki, Wahrlich’e göre yalnızca ıstırap sebebidir.

Yine aynı doğrultuda Wahrlich, Traudel ile gittikleri bir tiyatro oyunundan hareketle anne babasını, onların nasıl sıkıntılarla boğuştuklarını, bu sıkıntıların altından bir türlü kalkamayışlarını, yıllar içinde ilişkilerinin nasıl özünü ve insaniliğini kaybettiğini ve sonunda evliliklerinin nasıl bir esarete dönüştüğünü düşünür (Genazino, 2020: 65). Ardından Traudel ile kendi ilişkisinin de anne babasınınkiyle benzer bir gelişme çizgisi izleyeceğini fark eder aniden: “İçine düştüğüm şok, anne ve babamın kaderinin Traudel ve bende de tekrar edeceğini aniden idrak etmemden kaynaklanıyor” (Genazino, 2020: 66) der. Haklıdır da. Çünkü anne babasının içinde yaşadığı toplumsal-ekonomik yapı ile Traudel-Wahrlich çiftinin yaşadığı yapının özü tamamıyla aynıdır. Erkek egemen kapitalizm, kadın-erkek ilişkisini ve evliliği bir ıstırapa, olumlu duygulara dayalı özünün ve insani yanının yitip gittiği bir esarete, modern çağda herkesin artık sadece tek bir biçimini tasavvur edebildiği, salt tüketim odaklı bir kuruma dönüştürmüştür. Burjuvazi, der Marx ve Engels, “ailenin duygusal peçesini çekip indirmiş, aile ilişkisini basit para ilişkisine indirgemmiştir” (2021: 52).

Romanın başkahramanı Wahrlich tüm bunlar karşısında insanların sessiz kaldığını söyler. “[Y]üreklere sıkıştığı hâlde insanların sürdürdükleri yaşam hakkında bir şey söylemek istememeleri”nden (Genazino, 2020: 94) yakındır. Oysa kendisi de farklı değildir. Örneğin, iç sıkıntısını, bunalımını aşmak için bulduğu çözüm, pantolonunu balkona asmak ve kendisi yerine pantolonunun çürüyeceğini düşünmekten ibarettir: “Benim yerime pantolon aşınıp dağılacak ve böylece kaderin karşısında beni rahat, acısız bir kayıtsızlığa sürükleyecek” (Genazino, 2020: 43). Modern burjuva çağının kendisini sürüklediği içsel ve dışsal sorunlara karşı koymak için hakiki bir mücadelesi ya da itirazı yoktur. Bu sorunlar karşısında tıpkı eleştirdiği insanlar gibi kendisi de sessiz kalır, olsa olsa pasif denebilecek bir direniş gösterir. Bunun bir örneği, bir kafede oturup insanları gözlemleyerek derin düşüncelere daldığı sırada yaşadığı bir olayda görülebilir. Bu olayda masadaki haşhaşlı keki yere düşen Wahrlich, kafedeki tüm insanlar gözlerini onun üzerine çevirmiş, düşürdüklerini toplamasını beklerken,

“Benden beklenilebilen her şeyi yapmayacağımı gösterme dürtüsü kabarıyor içimde” (Genazino, 2020: 53) diyerek yere düşen kek parçalarının üstüne basa basa kafeyi terk eder. Tıpkı evlilik fikrine karşı oluştaki gibi bu hareketinde de genelgeçer fikirleri, ortak beklentileri, toplumsal normları alaşağı etme isteği vardır. Bu isteğini de “Herhangi bir şeye sırt çevirdiğimde canlanıyorum” (Genazino, 2020: 38) sözleriyle açıklar. Ancak bu, kapitalizmin insanlık dışı uygulamaları karşısında bireyin çaresizliğinin bir anlatımından başka bir şey değildir. Tüm bu örneklerdeki hakiki bir eylem ve direnişten yoksunluk, kapitalist sistemin zihinlere kazıdığı, başka türlüünün mümkün olmadığı düşüncesinin, onun sarsılmaz addedilen gücünün ve hâkimiyetinin bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Bununla beraber, burjuva kapitalist sistemin pompaladığı bireycilik de, insanların baş etmek zorunda bırakıldıkları koşulları değiştirmeleri için gerekli olan, içlerindeki mutsuzluğun, öfkenin ve değişim arzusunun kolektif bir harekete dönüşmesinin önüne geçmektedir. Modern insanın içine düştüğü bu yalnızlık ve çaresizlik, yaşamın her alanında kendini göstermekte; birey doğaya, topluma ve kendi türüne yabancılaşmakta; insanlar arası ilişkiler sevgiye, saygıya ve sadakate dayalı özünü kaybetmektedir.

Nitekim eserin sonuna gelindiğinde Wahrlich’in de yaşama ve topluma yabancılaşmış, sağlıklı ilişkiler kurmaktan âciz hâle gelmiş olduğu görülür. Ve hikâye, onun Traudel tarafından bir psikiyatri kliniğine yatırılması ile nihayete erer. Fakat Wahrlich için burada olmak ya da dışarıda sözde özgür olmak arasında herhangi bir fark yoktur: “Ne yaparsak yapalım sonuç hep aynı; normal yaşamın biçimselleştirilmiş yaşama dönüşümü” (Genazino, 2020: 145).

Kapitalizm hakiki yaşamı insandan çekip almış, yerine önceden belirlenmiş tek tip bir yaşam koymuştur. Ekonomik süreçlerden kadın-erkek ilişkilerine kadar hayatın her alanında bu böyledir. Hâl böyle olunca, Wahrlich’in nezdinde toplumsal yaşama karışmak ile psikiyatri kliniğinde olmak arasında pek bir fark yoktur, hatta burada dış dünyada olduğundan daha huzurlu bile hisseder kendini Wahrlich. “Burada bulduğum huzuru daha önce ömrümde hiç bulamadığımı söyleyebilirim. Günlerimi endişe ve korkudan uzak, neredeyse hafızasız geçirirken hiç çaba harcamadan her gün yiyeceğini ve yatacağı yeri bulabilen bir böceğe benziyorum” (Genazino, 2020: 151) der. Burada, insanın dışarıda çektiği tüm o ıstıraptan, yaşadığı tüm stres ve çelişkilerden, başkaları tarafından belirlenen normlara ve yaşayış biçimine uyma zorunluluğundan uzaktadır. Fakat dış dünya gibi burası da, egemen ideolojinin uygulayıcısı olarak devlet (iktidar) eliyle şekillendirilmiştir. Foucault, tıpkı hapishaneler, huzurevleri, alışveriş merkezleri gibi psikiyatri kliniklerinin de iktidarın ürettiği modern heterotopyalar olduğunu söyler (2014: 297). Foucault’nun, ütopya kavramının karşıtı olarak kullandığı heterotopyalar, toplumca benimsenmiş davranış kalıpları ve normlardan sapma eğilimi gösteren sözde özgür bireylerin toplumla uyumlu hâle getirilmek üzere iktidar tarafından şekillendirildiği yerlerdir (2014: 297). İşte, Wahrlich de tabiri caizse kendi iplerini, hem de memnuniyetle, onu dış dünyada duyduğu kaygı ve korkudan uzak tutarak fiziksel ve zihinsel açıdan yönetip şekillendirecek olan psikiyatri kliniğine teslim etmiş

vaziyettedir. Ta ki yeniden erkek egemen burjuva kapitalizminin normlarına uyumlansın ve önceden (dıştan) belirlenmiş toplumsal ilişkiler ağına karışsın...

3. Sonuç

Çağdaş Alman yazar Wilhelm Genazino, 2009 yılında yayımlanmış romanı *Mutsuzluk Zamanlarında Mutluluk*'ta modern çağın yabancılaşmış bireyinin portresini çizmektedir. Eserde olay örgüsünden ziyade, anlatıcı konumundaki ana karakter Wahrlich'in gözlemleri ön plandadır. Wahrlich'in gözlemleri aracılığıyla, iş yaşamından gündelik hayata, toplumsal sorunlardan kadın-erkek ilişkilerine kadar pek çok meseleye dair bugünün dünyasının bir manzarası sunulur, modern çağın insanı sürüklediği açmazlar bir bir ortaya serilir. Bu çalışmada da çağdaş topluma ve yerleşik düzen olan ataerkil kapitalizme ayna tutan roman üzerinden, modern çağda toplumsal cinsiyet rolleri, çağın kadın-erkek ilişkileri, aile ve çocuk meseleleri Marksist feminist bir bakış açısıyla ele alınmıştır.

21. yüzyılın ekonomik ve toplumsal düzenini teşkil eden ataerkil kapitalizm, bugün gelinen noktada yaşamın her alanında sömürünün esas olduğu insanlık dışı bir düzen yaratmış vaziyettedir. Toplumsal sınıflar arasındaki savaşım yalınlaşmış ve toplum ezen ve ezilen olmak üzere kesin biçimde iki sınıfa ayrılmıştır. Ekonomik üretim süreçlerinde emek sömürüsü esastır. Dünya tümüyle bir "şeyler dünyası" hâline gelmiş, diğer her şey gibi insan da metalaştırılmış ve âdeta tüketilebilir ve satın alınabilir bir değişim değerine dönüştürülmüştür. Böylelikle yalnızca tüketime odaklı bir toplum yaratılmıştır. Birbirinin güvencesi olan ataerki ile kapitalizmin devamlılığının sağlanması amacıyla kadın ve erkeğe belli toplumsal cinsiyet rolleri atanmış, dört koldan bu rollerin kitlelere benimsetilmesine çalışılmış, tüm insanlar ve tüm toplumsal kurumlar tek tipleştirilmiştir. İnsanlar arası ilişkilerin özündeki insani nitelik söküp alınmış, yerine salt tahakküm ve para ilişkisi koyulmuştur.

Mutsuzluk Zamanlarında Mutluluk'ta tüm bunların yansımalarını görmek mümkündür. Wahrlich ve Traudel karakterleri üzerinden, erkek egemen kapitalizmin erkeğe ve kadına biçtiği rolün izleri bulunabilmekte, geçmişten bugüne kadının erkek karşısında mahkûm edildiği ikincil konum görülebilmektedir. Örneğin, Traudel karakteri evliliğin daha düne kadar kadınların varoluşlarının tek güvencesi olduğunu belirtir, ki bu durum, tüm ekonomik ve toplumsal ilişkiler erkek yanlı düzenlendiği için bugün de pek çok kadın açısından böyledir. Bunun dışında, Wahrlich-Traudel çiftinin yaşadığı hanede ev içi idaresinin Traudel'in sorumluluğunda olması, modern toplumda kadına biçilen role bir örnek teşkil etmektedir. Yine Traudel'in çocuk yetiştirmenin artık kadının yaşamını eskisi gibi etkilemediğini düşünmesi de egemen ideolojinin çocuk yetiştirme konusunda gerçeğin tam tersi yönde bir söylem geliştirdiğini ortaya koymaktadır. Zira günümüzde kadınların ekonomik üretim süreçlerine kitlesel ölçekte katılım sağlamalarına rağmen erkekler ev içi yeniden üretime aynı ölçüde dâhil olmadıklarından, ev idaresinin ve çocuk yetiştirme sorumluluğunun esas olarak hâlâ kadının omuzlarına

yüklendiği aşikârdır. Tüm bunlardan yola çıkarak, eserde egemen ideolojiyi pekiştiren düşünceleri benimsemek anlamında kadının yanlış bilinçlenmesinin izlerinin bulunduğunu belirtmek mümkündür. Bundan başka, erkek egemen kapitalist düzenin kadın bedenini fetişleştirilmesi, kadına daima ve her şartta estetik güzelliğe sahip olma zorunluluğunu dayatması ve bunun neticesinde erkek tarafından kadının bir özne olmaktan ziyade cinsel bir varlık olarak algılanması da eserde örneklerine rastlanan meselelerdir.

Ancak, erkek egemen kapitalizmin önemli sorunlarını ve bireyi içine sürüklediği anlamsızlıklar ağını açık şekilde yansıtsa da eserin –bunun bir edebiyat eserinin görevi olup olmadığı tartışmasından bağımsız şekilde– bunlara bir çözüm önerisi sunmaktan uzak olduğu görülmektedir. Bunun başlıca sebebi ise yazarın yakın durduğu edebiyat anlayışıdır. Bugünün toplumsal ve tarihsel gerçekliğini kavrayabilen yazar, kişileri, onların iç çatışmalarını ve topluma ve kendilerine yabancılaşmalarını, kısacası modern burjuva çağı insanının bir örneğini ve onun problemlerini ortaya koyup çözümlemesiyle eleştirel gerçekçi bir geleneğe yaklaşıyor görünmektedir. Ancak, tıpkı Lukacs’ın toplumcu gerçekçilik ile eleştirel gerçekçilik arasındaki farkları gösterirken belirttiği gibi, bugünü ve geçmişi hakkında kavrayabilse dahi bunu geleceği anlamak amacıyla yapmadığından, “geleceğin yanlışsız bir değerlendirmesini elde etmede” (Lukacs, 1975: 110) yetersizdir. Modern çağın ve modern bireyin sorunlarını gerçekçi bir bakışla ortaya koymuş, fakat bu sorunların çözümü için, yabancılaşmasız bir dünya için neyin gerektiği üzerine düşünmeyi okura bırakmıştır.

Son olarak, hakiki yaşama içkin meseleleri okura aktarmanın, fakat yalnızca bununla, yani bir ayna görevi görmekle yetinmenin ve söz konusu meselelere çözüm önerisi getirmekten kaçınmanın, sanayi kapitalizminin ürünü olan modern romanın genel bir özelliği olduğunu da söylemek gerekir.

Kaynakça

- Adorno, T. W. (2018). *Edebiyat Yazıları* (S. Yücesoy ve O. Koçak, çev., 5. b.). İstanbul: Metis.
- Baudrillard, J. (2009). *Tüketim Toplumu: Söylenceleri/Yapıları* (N. Tural ve F. Keskin, çev., 9. b.). İstanbul: Ayrıntı.
- Engels, F. (2021). *Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni* (M. Tüzel, çev., 5. b.). İstanbul: Türkiye İş Bankası.
- Faulkner, N. (2021). *Marksist Dünya Tarihi: Neandertallerden Neoliberalere* (T. Öncel ve Ş. Alpagut, çev., 4. b.). İstanbul: Yordam.
- Foucault, M. (2014). *Özne ve İktidar* (O. Akınhay, çev., 4. b.). İstanbul: Ayrıntı.
- Fromm, E. (2016). *Özgürlükten Kaçış* (Ş. Yeğin, çev., 2. b.). İstanbul: Say.

- Genazino, W. (2020). *Mutsuzluk Zamanlarında Mutluluk* (S. Turhan, çev., 6. b.). İstanbul: Ayrıntı.
- Haug, F. (2018). Toplumsal Cinsiyet İlişkileri. *Marksizm ve Feminizm* içinde (F. Hülügü, çev., ss. 49-99). İstanbul: Yordam.
- Horney, K. (1994). *Psikanalizde Yeni Yollar* (S. Budak, çev.). Ankara: Öteki.
- Internationales Literaturfestival Berlin. <https://literaturfestival.com/en/authors/wilhelm-genazino> (Erişim: 07.01.2023).
- Kolektif (2019). *Feminizm Kitabı* (A. F. Yıldırım, çev.). İstanbul: Alfa.
- Lukacs, G. (1975). *Çağdaş Gerçekçiliğin Anlamı* (C. Çapan, çev., 2. b.). İstanbul: Payel.
- Marx, K. ve Engels, F. (2013). *Alman İdeolojisi* (T. Ok ve O. Geridönmez, çev., 2. b.). İstanbul: Evrensel.
- Marx, K. ve Engels, F. (2021). *Komünist Manifesto* (C. Üster ve N. Deriş, çev., 41. b.). İstanbul: Can.
- Mojab, S. (2018). Giriş: Marksizm ve Feminizm. *Marksizm ve Feminizm* içinde (F. Hülügü, çev., ss. 11-46). İstanbul: Yordam.
- Moran, B. (2016). *Edebiyat Kuramları ve Eleştiri* (26. b.). İstanbul: İletişim.
- Salzburger Nachrichten*. Interview mit Wilhelm Genazino aus 2009. <https://www.sn.at/kultur/literatur/interview-mit-wilhelm-genazino-aus-2009-62531605> (21.11.2023).
- Tong, R. P. (2006). *Feminist Düşünce* (Z. Cirhinlioğlu, çev.). İstanbul: Gündoğan.